

36658

3658

ՎԷՄՓ.

Սնիրաւ ձեռնարկութեանց Յովհաննու
խաչկեան հոգեւոյն աւետիկէ քահանային, յետ
վերահոգման նորա ի պաշտօն քահանայութեան,
արձակագրութեամբ Մովսէս առաջնորդին
Չուրայու, և սարապարտ զը պարտանաց նորին
զերհոցունց արդեան վիճակի քահանայից Նա-
զարեմայ սուրբ Եկեղեցւոյն, տեւառն Պրինկ-
սիսի տէր Եղիազարեան, և տեւառն Սրբիստա-
կիսի Յովհաննիսեան, տողեալ և ի լոյս ընծայեալ
վասն տեղեկութեան ազգի, յամբի ի նին չամ-
զարեոյ յեղեալ խառնվարար քահանային :

1866.

Ի Կալիֆորնիա :

Կարգացէ՛ք Կարգացէ՛ք
մեծ մեծ ցաւեր իմացէ՛ք
ազգի միջի փոռն Կարէ՛ք
զձե՛ք Կրակն և այրէ՛ք :

2.

Սասնանէ սէր ենդրէ՛ք
որ այս ցաւերից ազատուէ՛ք
Եկեղեցին անփորձ պահէ՛ք
ցեցապէտին արտաբստցէ՛ք :

Այսպիսի և դուրսից Քրիստոսային ընթացող գիտնականի տեսարանի և գրող-թիւնի/հրատարակչի ցանկի մեջ սերունդանց լեւրաւացի ժողովուրդի ճիշդ հոգեւորական փառանքներն, և որով ընդամենայն տրեւր տար փառանքավայել գործի և ընթացի, այլ նա զանիւրտու զհանդերձ, անփոյթ զնոյս տղաւորներն արտատոյ կէրնէ և զարացեալ միտի իւր տնօրինելին նմա արանիւ մի մոլորութեանց անիւ լիութի հնար ինչ իցեր նա և զնախնայնպէս դադար տուալ միտ ար ժամանակ մի մերոց գրող գիւթ այնու շատացեալ դեւն գիրգետացի, շիրու 'ի գլուխ նայր 'ի յորջ իւր, անդ արանիւ դադար, զի հրդեհն տրկ պար որ շնորհիւ նորա սկիզբն էաւ 'ի 1861 ամի, զի զեալ ոչ ևս թիւն լինիցի պատճառ, այլ անամօթն փոխանակ զայս արգաւան յաւելի վերայ զբան, և սկսաւ միջաբանել թիւ թիցի հակառակորդաց իմոց, մորացեալ զբան թիւսաւ "չամազել յամօթական գործոց" է անտրտու թիւն անաւ և պարծիւն ընդ այն է յամառու թիւն դիւանակն": Ի և պատուհի բարի արանիւ ոչ կարելի: Մինչ միտ այնպէրանօր զգօնամիտ փառանքից մերոց Տեառն Պօտոնի ստոյն, Եղիազարեան, և Տեառն Սարիստակիսի Յովհաննիսեան, 'ի Խաչատուր թիւն դադար տուալ միտոց գրող թիւն ժամ պարապոյ գտեալ ժամ զարագործին, իբրև զօժ լից լեւելայն սողոսկեալ լմուտ յեկեղեցի Սասուն Տոյ, և էալ սկսաւ գործել որպէս յառաջն նախաձրիս միջամիջս ձախելով զթոյն իւր յոր և գտանելու անդ, և զարդիս յոնօր պանծայ թիւ ինչ 'ի նորոյ կարգեցաւ կրկին վիճակաւ տրեց (Բայց միտ ասեմի մաւգերէ) և ունի ի զխանութի 'ի վերայ Եկեղեցւոյն Նազարեթայ և միւս վիճակաւ որ նայից նորին: Եւ արդ լուր ով ընթացող թիւ մինչ յինչ Քան հպարտութեան վարել կամի զիւրն կարծեցեալ ի զխանութիւն:

Այսուրեք ինչ յառաջ լիւր տղաւոր մի զի հաւատարմութեան թիւ յանպատճառս կրողեցաւ նա ընդ վերայ ի զեալ վիճակաւ որ փառանքից մերոց, հպարտացեալ 'ի վերայ գիրտու ու թիւն իւր, ասելով նոցա Խո՛սրոսայ 'ի զի մի իւր, թիւ 'զ

ԱՌՅ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍՅԱՆ
1960
ՆՈՐ - ՉՈՒՂԱ

Չ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Մ

Վաճառայից մերոց տալ Լրաման փորել զգտնողման վասն Լանգո-ցելոյն ի-
 նընամաւոր ինչ տեղոց, ընդ որ վաճառային Բարեհաճութալ տաւն փո-
 րել զգտնողմանն. և մինչ փորող փորելին զգտնունն, ի վերայ Լասանի
 Հրէշն անպիտան, և Լարցանի վաճառայից թէ՛ որո՞յ վասն փորել այս քե-
 րեզման. առ որ պատասխանեցին նոքա թէ՛ վասն այս ինչ անուան ախիզնոց.
 (զորոյ զլոր վախճանի նախապէս յայտնեալ էին նմա վաճառայ ի-
 ճեռն Ժամհոյն եկեղեցւոյն) ընդ որ Հրէշն զայրացեալ ասէ ցվաճառայն
 իսկոյն, թէ՛ Լրամայեցե՛՛վ փորողացն դարձեալ ցանի զփորուածսն ի քե-
 րեզման անոր և խցել զընէ արժան ամփոփել աստանօր զնն զեցեալն, ըստ-
 որոք մեղքայր նորա Լան զազու իմ, և կայ խոսովեալ յիննն. սակայն վաճառայ
 ոչ ունին մատուցին տխմար աստ թեան նորա: Սորէ տես ընթերցող, Լա-
 մարձակութիւն զարանիէն արանս այսմիկ, թէ մինչ յոր աստիճան յառազ
 վարել կամի զեւրն կարծեցեալ ի զիս անուանութիւն, և Լարց նմա թէ՛ Եթէ եր-
 Բայրն Լան զերկուսին ազա իւր ի Բնէ (որ Բարեւոյ և ըստ արժանւոյն արար)
 և կայր խոսովեալ ի նմանի, յորն զինչ արար. մի թէ ասել կամի թէ մեղաց
 ի դօրն յորն էր պատասխանատու. կամ ասնու զվրէժ երբօրն ի ճեռաց վախ-
 Ծանեալ Վեռն. և կամ թէ զպարտու երբօր իւրոյ զնա Ծնողին պարտատար
 վաւորելու այս ոչ այլ ինչ նպատակաւ առնել կամեցաւ օձն դառնազունը,
 Բայց Եթէ խոցել զսիրտ անմեծութար երբօրն, որ (Բարեւոյ Գիտելը) Լակա-
 ռակ կայր միջոտ ասորին աւոր և անվաճառայ վայել վարուց և Բարեւոց նորա,
 և ինչեղցէ այնպէս ցորջափ նա պնաստուածութիւնն յիննն Բնաւոր-
 Եալ ոճիրս Գործեցե՛՛յ յապականութիւն Ծղմարտութեան: Մի՛ այդ զափ
 խեթիւ Լայեցե՛՛ Հրէշն անպիտան առ պարոն Սէթն, զի թէ նա լարեւ-
 ցե զնեա իւր առ նա, այնպէս խոցեացէ զինչ նորա՝ որպէս խոցեաց վայրի
 Գործըն սինկափուրայ զազոր (անդամ) իւր երգելու, (պոզտով) մինչ
 կախել կատորոյ ինչ վարտեաց (ուտաց զորի) իւրոց զերգելու նորին, որոյ
 ցաւով տանջել զամիսս երիս իմա ԼԾի իւրում:

Սոյն սա այն իմաստովն է որ խեթիւ զաւորութիւն Երիս Եթող Ժա-
 Լակոտիւ մարմնոյն խոցեալի Կոստանդին⁽²⁾, որ ամօ՛վ ինչ յառազ վախճանե-
 ցաւ ի Լասարակաց Լեւանդանոցին վաղափա, մինչև նոյնպէս Լեւանդ-
 անոցապետին ի Գարդա Լոտութիւնն Գրեաց զԹոգլթ ինչ առ յայնմ
 Ժամանակեայ եկեղեցւոյն⁽³⁾ զի առավեացե զմե ո՛վ վաճառայից տանել
 զմարմնն և թաղել, ասպա թէ ոչ արկցեան զնա ի զուր: Սոյն ինչ եկեղեց-
 պանն Լանդիպտալ նմա՝ յիջեաց զԼանն աստիւ, անդրին և անդ որա-
 ցաւ ըստ Պետրոսի, (Բայց յայնժամ Լաւ զկայր ի տեղոցն որ խօսեցել
 ի Լասարտութիւնն դարացութեանն) թէ լուր ոչ առավեացաւ ինձեան
 զմա Լուանէն. մինչդեռ ինմին իսկ ասուր վաճառի խոցեալոյն, Լակորթ-

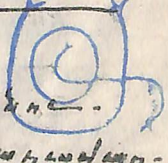
(2) Կոստանդին էր պաճապան Հանգոտարանին մերոյ,
 (3) Յայնժամ եկեղեցւոյն էր պարոն Կ. Յ. վրդանէն:

Երին նմա զլուարն ներկայ Գրաստող ի Լեւանդանոցի անդ: Ստուգու-
 թիւն պատմութեանն է այս. վաս զտեղեակ էր Հրէշն զմա Լուանի
 խոցեալոյն, Բայց առ ասանձին ինչ նախանձու զկամեցաւ թաղել զմե-
 րայն. և պատուէր ևս Եթող նա և ընդ մեւս վիճակաւոր վաճառայից
 զԹաղել զնա, և թողեալ զնա սիննն ի զնաց ի զերբա, որպէս զի մի տեսել
 կամ լուրիցէ զԹաղու մե ննջեցելոյն. և ասպ յետ երից աւորաց Գարձաւ
 վերասին. Բայց իւրեւ տես թէ յայտնեցան Գաղտնիք իւր, որացաւ և
 լուաց զճեռս ըստ օրինակի պիղատոսի:

Սոյս պիսի կախարդական խաղ խաղաց ևս ընդ պարոն Յովսէփ Ս;
 Սէթին այս վատասիրտ և նեղաւոր իմա Լուան անդ Տիկնոց իւրում.
 զի իւրեւ Գնիւր սինկինն իմա ԼԾի դառն ախտիւ փոր Բերանի անյոյս, ասել
 պարոն սեթայ զյօժարութիւն սինկնոց իւրոյ, փութացաւ յեկեղեցի, և
 ազգ արար նմա զԼեւանդութեանն վատագաւորութեանն, ինչդեղով ինմա-
 նէ զի առավեացե առ Ժամայն զմե ո՛վ վաճառայից Լանդերձ Լարկաւոր
 պատրաստութեամբ, տալոյ նմա զվերջին թողակն. առ որ զանազան կազ ան-
 ալի և անպատշաճ պատճառանս առաջի Բերեով զլացաւ կամաւ թուա-
 դրութեամբ. և ի վախճանի ասաց զնա Լարց սինկնոց մեւս անգամ Եթէ
 ցանկայ իննայօժար կամօ՛վ թողակին սրտութեան. Եւ այսպէս երկիցս և
 երկցս վազեցուցանելով զնա երե՛վ միջոն Ծանապարկ յեկեղեցւոյ ի տուն,
 և ի տանել յեկեղեցի. ի 30 ժամ ցերեկէ մինչև ց 3 ժամն յետ միջօրէին⁽⁴⁾
 մինչ առ վերջն իւրեւ Լաս նախտուան, Երիտ զսինկին իւր մեռեալ զուրն ի Լո-
 գեւորական միւթարութեանն: Սոյն ինչ Գարձաւ պարոն սեթ ի տանել
 և ազգ արար վերստին անոյզով և խստասիրտ առնս զմա Լուանի սինկնոց,
 և ինչդեղաց Լոգ տանել վասն թաղմանն, Գարձալ խորղեցաւ, ասելով՝ արդ-
 Բութիւն զի առեալ վասն որոյ և եկեղեցի մեր զկարել թաղել՝ Լուան յետոյ
 ընտանիք և Բարեկամ զանգուցելոյն Գնացեալ առ նա Բազումն թախան-
 ճեցին զնա զի թոյլ տացե՛՛ միւսմ ի վաճառայից թաղել զմեռեալն, սակայն նա
 յամառեալ ի դիւսպազա կամն իւր, ոչ ունին դիր եղև և աղերսանաց նոցին.
 և այսպէս Եթող զպարոն սեթն ի յետին անձարութեանն, մինչև պարտա-
 ւորեցաւ նա թաղել զմեռեալ իւր ինննն ի նոր Լանգոտարանին մերոյ, պատ-
 շաճաւոր աղօթիւս ի ներկայութեանն ընտանեաց և Բարեկամաց:

Եթէ արկեալ ի Բութումն նորա՝ Գարձալ մի Լարիւր Ժանկակեր ուսուց
 ի Ժամանակին, (որպէս արկաւ ի Բութումն մեղքոսայ վիճակաւորին յազ-
 Գականի ուսմեմէ Յովհաննու Չէ Լրիմանեան)⁽⁵⁾ թաղելոց էր անոյզաւ

(4) Յամառեալն ասորի ի զլուարմագին տօթոյ արեգականն.
 (5) այս Չէ Լրիմանն էր ազգուս Լայր Բայց դարձեալ ի պապակաւորութեանն.
 Թիւն. կրէր զսիրտիս կոմսութեանն, և էր Լարոստա. ի կեղեցւոյն զաւար-
 ութիւնն կարի Գճուճ, և ի կարօտաւորս՝ անոյզով և իլատ:
 Իւրեւ 30 ամօ՛վ յառազ և աւելի նախ Գն զվախճանի իւր, թողեալ զեկե-

Բազում յօժարութեամբ զննող տղայն առանց ինչ ներհանութեան:

Ահն այսպիսի տն գործի գործակալն առանց ինչ ներհանութեան: Այսինքն յայտնուի, որ ոչ անկախ զմեզ անցեալն ի գործակալն թուանաւորի: Այսինքն մեզից աչա, պարոնն սխալ թէ ամբարիջտ առնաւ. որ զգործ պարտօնի իւրոյ ոչ կատարելով ի ժամանակի, ի թող զհեռանդն մեռանիլ անհարգ:

Վայել լինելու արգելո՞ւ այսպիսի փառամոլութեան անհարգութեան: Բարեկամութեան Մոլութեան առանց որդին յայնժամ յայտնի էր, յորժամ հասնայ Էրաստրական Գծիւ յանակնկալս հակառակորդական հրամանն իւր առ ի կողմնս պանն ի լիզու անգործաց: Թէ "ասն պարոն յովհաննէս իսկաննի կանգնել ի տեղացի բարո՞ւ յիկողմնս ոչ: Ասացա՛ւ յանակնկալս, զի ի հասանիլ նորա ի զոհայ, և ի մտանիլ ի վիճակ ամենափրկչեան վանաց, և ժամանակի զարթոն Սրտան որդու թիւանն, Գրեաց վաղվազակի առ Պարտօնատարս Երկողմնոյ մերոյ ի մտանն նախատարաւ թիւանն, այսպէս: Ըստ ի կողմնս կանգնելու և ըստ վաղն զոհաց սովորութեանն, Ասագ իսկանայն նազարի թիւանն սուրբ ի կողմնոյ տեղացի այն որ կարգեալ իցի և հաստատեալ սկսեալ աշխատել: Ասագն որդի սրբոյ Սմեան փրկչեան վանաց, ունի միայն իրաւունքն և նախատարաւ թիւանն ի մեզ ի կողմնոյ ըստ Ասագի թիւանն պատուոյնն սխալակալն արտօնութեանն, և նա միայն կարող է կարգարդ և սնօգրիկ զհոգեւոր գործս ժողովրդականացն համարուել թիւանն իւրոյ միաբանն պարտօնակցացն: Չայս հրամանն առանց որդին օրինակեալ պարտօնատարացն, ուղղութեան առ վիճակաւոր Ասագ իսկանայն (6) Գորով, պատուիրանն առ Գործարար ի նիւր: Իբրև այս հրամանն կատարեցաւ, զայս հասանիլ նա մեկ մի ի նոյն առանց որդի յանուն կամ պարտաւորութեան, որով հրաւիրել զայս տարաւ յիստ ի զոհայ՝ և կան զնպատակն իւր ապացուցանելոյ, Գրեալ այսպէս: "Բազում անգամ իսոր հրաժարեալ մեր սակս զարման տանելոյ այնոր ազգավանս իսորով թիւանն, զայս և թիւ կարողացեալ մի գտանել ըզհնար. զի հրաւիրեաց ու զձեզ գալատ: Ուստի ոչ դատարարաբար ուղղեմք արձակեալ ար նա մեկ, այլ հայրական աննախանձ և անկողմնորդ հայոց իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

զիցի հայոց իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

սերով գրեմք առ ձեզ, թիւ Բարոմով առնելով, և զհամայն Ասագի, և հատարելով, զի աղաչեալ իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

հրաւիրեալ այս զոր ուղղեմք առ ձեզ, ոչ այլ ինչ նպատակաւ, Բայց միայն սակս իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

Չայս հրաւիրեալ Ասագն որդին սրահամարեալ սորա կամենկատար ոչ էր նմա, այլ ընդ հակառակն ինքն էպիսկոպոսն սակաւ հանդիսացաւ և իրեկէ՛ւ առաջ նորդին: Չկնի այսորիկ առաջարկաւ սուրբ զվերջիցեալ վերջին կամ իւրորդական հրամանն իւր հրաւիրեալ, յընդունան ծախս և ի վնաս վանացն. անգոր առնելով և ոչ զացուցանելով իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

հանգուցելոյն (որ էր իբրև իրեկէ՛ւ կէս հարիւր հազար ռուբլեով) տացի ի կողմնաց, զայս և թիւ կարողացեալ մի գտանել ըզհնար. զի հրաւիրեաց ու զձեզ գալատ: Ուստի ոչ դատարարաբար ուղղեմք արձակեալ ար նա մեկ, այլ հայրական աննախանձ և անկողմնորդ հայոց իսկաւ յամենայն ժամանակի յիկողմնաց, ուրանօր յընթացս այնոր Բազմամեայ ժամանակին զէր իրեկէ՛ւ սուրբութեան: Այն ինչ վախճանեցաւ նա այնպէս անհարգորդ, ազգականն ոմն իւր գնաց առ լատինացի Երպիս կոպուսն, և աղաչեաց զնա զի հրամանն տացի թաղել զննող տղայն յիկողմնաց. սակայն էպիսկոպոսն հրաժարեցաւ ի կատարելոյ զննողի նորա, պնդելով թէ հանգուցեալն ի կողմնութեանն իւրոմ ոչ իրեկէ՛ւ պակել իսոր հիցաւ զնանն ի կողմնոյ իւրոյ, և ոչ ևս ի վերջին աւերակ իւր: Այսպէս սկսաւ ազգականն համոզել զէպիսկոպոսն, իստատանալով ապա նմա ի վարձ թաղմանն զգուժարն մի հազար ռուբլեաց, սակայն ի պիսկոպոսն իբաց հրաժարեցաւ, և յանձն ոչ է առ թաղել զմեռեալն վանն յիկողմնաց պատմատի: յաւելեալ թիւ թիւ Բովանդակ ստացուած թիւ

(6) Տեր Գալատան Չազարի թիւ էր յայնժամ վիճակաւոր Ասագի թիւ

տալ Կաթիլի վերայ Գլխոց մեկս Երկուց վիճակաւոր Կահանայից մերոց՝
մի անձի Զան ի յիւանաւ թիւամբ, և միով ձեռամբ Զափս Կարկանդակ
ձայն որ պէս փոխուցեալ յանձն իւր ասացեալէ նոցա, թէ "ձեզ պէս Բլլ
Բուր և Թնճուր շատ եմ թուցրել տ": և զՏէր Ռեկթիոս նորի վիճակ-
աւորն կոչելի ծաղրու "կոյս սափսափ": մինչդէռ ծաղրալին և անարգելին
նա ինքն է:

Մովսէս առաջնորդն թիւ սակաւիկինք Երկայն մտաւ թիւամբ
և զըզակայեցութեամբ մտաւ թիւր զարկածսն Հետեւանաց այդ օրի-
նակ վարդապետաւոր թիւան իւրոյ, անշուղտ ոչ մեկը զձեռն իւր յայս նը-
պատակ: Եւ որ առաւել խոհալին է, զի վատթարագոյն ևս քան զայս
նպատակ, անօրին է և յաւելու կամ լսեմ, ի բեւտն զգուանաց, զերկուս
ևս այլ զարագործս Կամստիպս սմին, ի թիւմէ նազարեթայ եկեղեցւոյ
ատկուոյս: այն է զիտելն նորս՝ առավել ի տեղի Երկուց արդեան վիճակ-
աւոր Կահանայից մերոց, զարեւ և արգիս տեղ մտաւ թիւոս, (7) և զտեղ յով-
սէմի տեղի Գեորգի էլիազեանն, (8) (նախկին վիճակաւորն զիւրոս Եկեղեցւոյ)
և թիւոյ յաւել զարեւ ինքն է նաև և արգեալ առաջ տրեցուն
մնալ ընդ նոսա ի միասին ի վիճակիս, զի Կամստիպս ուրիշ Գուան Գործի-
ցին առ յայս ամբաստանել զինքն է, և թուոցանել զնա յաթուոյս ա-
ռաջնորդութեան ամենափոքրէն վանաց, ըստ օրինակի զոր արարին

Թատրդէոս Եպիսկոպոսին, մանաւանդ զի զի վայժմ կատարելիս յիջ-
միածինն զի Բողոքիցն նմա, և Սինթոն մնայ որբացեալ, և անդամք նորին
ամբոստալ, մինչև Կասցի ողորմութեան Սպտոճոյ:

Հասեալ մեր ցայս վայր նշմարանաց մերոց զգործոց և արարից սոսնս
անիրաւի, տեսաք գորութեան մի ի ձեռս Երկուց վիճակաւոր Կահանայից
մերոց տեղի զիտելս իտս և տեղի արեւտակէտի, ստացեալ ի զուղայք, յորում
Գրեալ էր թէ "Նար Կամստե Եհաս աստ, (ի զուղայ) ի բր թիւ դուս (ի յի-
" զեալ Բարեկամեալ Կահանայ վեր) Կամստե Կամստե Կամստե թիւամբ
" ակտալէ վատա Կամստե զԱռաջնորդն, և զանազան անպատ-
" զած անաւանս կցել ընդ անաւանն, և ամթալի զըոյցս դնել ի վերայ
" նորս: նոյնպէս և կեցցալ վարութեան ձեռ անվահանայ վայել, տիւ-
" և Գեորգի իտուանս այլոց արատ Կայելով յերես տիկնանց, Կանապազ
" արեւալ և զուայ տեսլ զընելով ի տիր ամենեւին ի պահոց առաջնսն

(7) սա երկրի մեկնան վիճակաւորն մտորասայ, որ արտախտցաւ նախ
քան զըրուսն թիւմէ իւրոյ, ի պատճառս Գարդելի և իայտառակ ինչ արա-
րողութեան, և տեղ նիկողայոս տեղ յարութեան նիւանն առավելցաւ
աստի յազորութի տեղի նորս:
(8) որ պայականելաց և աստիւտաց զտուան... և արդ ի բր "անմեղ
մեղակ" նստալ կայ ի զուղայ:

անվայել զարար զըրուսն ի մեղ եկեղեցւոյ. Երկայտաւոր թիւան Կարողելով
" ի ժողովուրդս վեր զարար ամենայն զարիւժ որ գործելի էն, որու անխա-
ղար Գործեալէ վայր և Գործելի միջոս սոյն Կամստե զորս անձինք գը-
" ռեալին այտի առ արբազան Առաջնորդն, և արբազանն և զարեւելցալ
" ի վերայ ձեռ, զանազան պատուէս և վրէժխնդրութեան խորտանայ:

Երբեք զի յեղեալ զորս անձինքն կամեցան ասել թիւ իւրեանք միայն
" ի մեղ Կամստե թիւան մերոս մեղ ունին, և մնացեալն կոյր են, Կանգի
Եթէ վիճակաւոր Կահանայ վերայ պիտի վատարոյ անձինքն լինելին, որպէս
Կարեւորէր նոցա մինչև ցայս օր յարգելի Կանգիտանալ առաջի մեր ամենեցուն:
Եւ Կամստե և անձանթ առաջնորդին, զիարդ Կարեւոր նոցա Բարուրանս
Գնելի վերայ նորս, անտարակոյս այդ զորս անձինքն պարտին յետին աստիճա-
նի, ստախուս, Բանասարկու, արեւալ և անպատիւ անձինք լինել, որք Կամստե
ձակեցան այսպիսի յայտնի սուս ամբաստանութեան գրել:

Առաջնորդին պարտ էր փոխանակ արտուրի Երանակաւ, և այլոց
առանձին նպատակաւ Կնէլի աստիւոյ զըրու անիրաւ ամբաստանու-
թեանն, և զԿահանայս մեր վրացուցանելոյ և ի վարանս արկանելոյ զատու-
Գութեանէ կամ զատութեանէ Կամստեոյն, առավել միանգամայն զիակա-
կան գրութեանս զորեցունց զըպարտողացն, կամ Կամստարեմ վեայի վա-
ւերացութեալ օրինակն նոցին, առ ի կեղեցպան մեր, ինչ որ լի վիճակն
ըստ պատշաճին տեսութեան աստիւտարկային, և ի մնութեան ամեղ ըզ-
Բանն. և ոչ թիւ ի Կարիւրաւորաց զորեցունց և ի թ սոսկական անկատից
Գրութեանց Գիւրալու լինելով մեր արդ զԿահանայն, ներգարտել ի վերայ նոց
և զանազան պատուէս և վրէժխնդրութեան խորհրդաժել վասն նոցա:

Արդ ըր գործն զընթացող թիւ նոյն էն այդ վատարանիչ զորս
անձինքն. Եւ այն զորս թեւաւոր սատանային որք անիրաւութար Բը-
նակեալ կան ի մի Կազաճանթ, Կաստալիզ և զարագործ Բեկեղեթուր,
որոյ նիտ վարութեանն սկիզբն առին լարի յամաց Հետեւ աստ, ընդ-
դէմ անպարտ կրօնաւորաց, որ դիտեալն էր զգաղտնի պատերազմ Բանս-
լով զըրուայ ընդ Կնդեալաստանաւ Կիմամբ զարժել և կործանել. որ ըզ-
Գրութեանս Եկեղեցւոյ յանդգնար փակել Կայ թիւ Կայ թիւր. որ զընթ թեանն
տային սկիւր զուղայոս Առաջնորդին ուտել. որ զստալից Բանս ամբաստա-
նութեանց զարագորտաց զազակատրանթ վասն Բազմաց, ընդդէմ Կան-
Գութեալ իւր Բարութար Թատրդէոս Առաջնորդին, և ուղեաց ի զը-
ղայ առ վերջաստան անձինս, որոյ վասն և իսկ սպաստամբեցաւ. որ այժմ
անխոնջ զանթալ զանայ արատաւորել և զԿամստե Երկուց պատուար-
ժան վիճակաւոր Կահանայից մերոց, զանազան զըպարտանս ի վերայ նոց
Գնելով որոց և ստաց լի, թիւ "սպասել մինչև ձեզ ևս տեղ Միւրտել (9)
Կացէն ուտացանք մ": այն է կարգալոյժ զնոս ստալ առնել, որպէս արար

(9) Տէր Միւրտել Տէր կարգալոյժ տեանն, որոյ ընդդէմ Բազմապատիկ ամբաս-
տանութեանս աստիւտ վատ Թատրդէոս առաջնորդն, Գրութեանց նմա

Տէր Մկրտչին, զարախօսութեամբ զնմանէ: Եւ թէ՛ ի թէ Մովսէս ա-
" րազնորդն ևս իմ խորհրդովն զընթանայ: Թափարդէսս Եպիսկոպոսի Հացին
" և կուտացանք: Թոնդ Կանդիլի Եկեղեցին և ժողովուրդ ևս, լան կարօտաւորք
" Եւ անկարօտ Եմ:"

Դիվայրութիւնն վերոյ ասացելոցս՝ Թոնդ Հատցի Կոր Բէտըզէ Բուրդին,
(որպէս Հատանէն Բժիշկի զԿորս այնպիսի մեռելոց՝ որք մեռանին անյայտ Հի-
ւանդութեամբ, արե՛ ի ննի և ստուգել ըզպատճարուն կամ ցաւն որով մե-
ռան) և Գննիցին Կորստի Կորս, արեւ Եթէ ոչ արտազէլիցին անդրին զորով-
կին ի նա Բնաւորիւ զարստանային, և Եկեղեցին ի յոյս պատմել զԸնմարտու-
թիւնն, որով տեսցէ արդարեւ թէ զէն նո՛ւա զորս այլ յատկացեալ անձինք որք
վատաՀամբաւեցին զԿանայս մեր, այլ զորով Եկեղեցին վերջապէս կամ Բէտըզէ Բուր-
այն իսկ: Բայց և այնպէս այժմ յանձնարինս վրտասցի տեսանել ասնդարապետն
զի և այս վերջին (որ յուսամք զի եցէ վերջին) յարձակումն իւրիւ անպատու յա-
մօթանս իւր, զի ընդդէմ ստալի Բանից զորից ին՛ն այնորդոր զարաՀնար անձանցն
յաւել Կանթի մեՀարիւր Երեւելի Բնակիչի վաղա՛խս, Ետուն յիշեալ Կանայսից
մերոց, զԳոր վիայական, վասն Բաւարարութեան արազնորդին, Թէ այն ամենայն
ամբաստանութիւնն ընդդէմ նոցա՝ սուտ են Բողոքովն և ամենայն կեղծութօ՛վ
լի: Ըսի ևս այժմ թէ այն ամբարիշտ և ին՛ն անկաւան, զուրի Գրուի Բերդով՝
և նախագործակելով զէտեւանս Եստականութեան իւրոյ, մատուցեալ է Սո-
րազնորդին զուրայր զԳրաւոր Հրաժարականն իւր, որ Երազապատում ինչ
Թուի մեզ, և զէւաւատամք ամենեւին. Կանգի այս զէ արազնն՝ այլ Երկրորդ
Բանաստեղծութիւնն իւր, ի պատուել զմիտս միամիտ լիւրաց. Եթէ Հասարակ
Եցէ լուրս, ուրեմն անտեսու Երախութեան արամք ընթերցողաց, զի Բարձաւ
զարն ի միջոյ ին՛նն. Բայց Թէ ընդդէմ ոչ աստեալ արաւ զԿառազարդ, լուսաթա-
թախ և զընդանաԳործ Կալիլայն յեկեղեցոյս, որպէս արաւ զԿառաւոր Ծար-
կազարդ Կիլիկի իւր և զոսկեպատն զԿառազանն, Ետակա ինչ Թուի մեզ: Ի պա-
տիւ և յարգանս նոյն յիշեալ Կալիլայն իւրոյ, որ լստիւր իսկ վիայելոյ արժէ
Երեսուն և Եթ ուրիւս, զպատիւ Կանայսութեանն ի Բաց Երեւել յարազ-
ացաւ անպատկառ յատեան օրինաց, և իսայտառակեցաւ արդ՝ զէ Երեւել
զամենա Կիլիկի իւր, մնալ անարդ ի տեղու իւրում:

Դիվայրութեան Բանիցս Գարձուցեալ զԵրես մեր ար զուրայ և ար-
աթուոն արժոյ Սմեան Կիլիկիան, Գանգաւոր մի և արազնով զնոսս յոյժ՝ սրբա-
արուղ Կարիկցութեամբ:

Գանգաւոր մի արայն, որ Զնաւ մայրաբար զսոյն այս ընդհարի

Ի վերջոյ, Բայց ցաւեմ յատկա ի Զոյց նորին Գուլով զլիզուն (Կիլիկիան Երեսուն) նո-
որանոր ին՛ն աստեղծութեանս, յ. զ. ս. ն. և այլ յաւելի արաւ Երեւել ընթերցողունս
Կիլիկի, ուր ուրեմն Հարկաւորի՝ Հանեալ արժէ ի Գործ, և ուր յաւելու, անդրին
" աստեալ Համբարի ի Զոյց իւր, սկսաւ արաւն և սկսաւ արաւ, սպունգն սը-
" սպունգ, սիրովն արով, Հասկն Հասակ, և այսպիսի Գալիլայն Երեւել Երեւել Երեւել
" Կիլիկից, և զգուր Երեւել ինձ պատճարով:

Կանայս Զովհաննէս թաղիւն (Թէ արժան էցէ տալ զանուն և զպատիւ
Կանայսի) ուսոյց զարախօսութեամբ կամ Երեւել ընդհարց, յանարգ վիճակի Կի-
նազութեան (Կօղիկ կարկաւելոյ) արաւտցոյց ի Երեւել աստեղծանէ Հացա-
Գործութեան Բարձրացոյց, և յամենայն ստորին Գրութեան կեցացալար-
ութեան վերահամարն ի կատար ամենայն աստեղծանի և պատուոյ, արաւ-
լով աստի՛ վանայն Երեսունցոյց զար մեծամեծ Կատու և Հարստութեամբ,
մինչև Գորացաւ Կատիկացաւ. և Կիլիկիան Կատու և Գործութիւնն նո՛ւրի-
ւոյ Սարարչին՝ մոտացաւ զնոյն Բարձրար Ժողովուրդուն որք Կատար Երեսունցո-
ցին զին՛ն արաւ տրով, մինչև Համարձակեալ պիղծ Գորութեամբ, և անամօթ
լիւրութեամբ յարդարէ յարդարն վատաՀամբաւեալ զնոսս կողմով զա-
մենեօրն ՝ Զնունդով Երեսուն անկողնոց և սին լիտոս. արաւ կանտալ ի Հա-
ւատս, ի կրօնս. . . մինչև լի նախանձու, արաւ կանտալ արախ, և աստուած-
ընդդէմ արախ արախութեամբ զզուրա և զվանին, Տուն Սարարչոյ Զնոր
Եր և տուր ընդհարց, Համարձակել արալ՝ որ մի յարազ Կործանելոցի Թոր-
դուր Երեւել այս. Կվ անլուր և Գործարարն Հայհոյութեան, Հակառակ աստ-
ուածարին և մարդկային իրաւանց. Եյ ի իշխան արդտօ՛վ այս օրինակ արախ ար-
Երախ արախութեան ընդդէմ Սարարչոյ, ընդդէմ Զնորի և ընդդէմ Բարձր-
արաց, որպէս արար նա:

Իսկ արաւոր մի զզուրայ և զվանին արա այն, զի մեծամեծ վնաս-
ուց նո՛ւա անկան ինթակայ արին պատճարաւ, Կիլիկիան Երեսուն զար ըն-
դուրեւելով ի սորս Զեռանի, արաւ Երեւել զայսպիսի արախ արախ Կանայս
աստի՛ կալիլայն, որ Երեւել մի զար Երեսուն զէ Երեւել Երեսուն, և ամբարիշտ
Եկեղեցոյ. վերաւորեաց զմիտս ամենեւցուն կարծեցեալ մեծութեան ի իշխան-
ութեամբ իւրով. զէ կեղեցական սուրբ Կործարարն իւրում՝ զարանախանձ
կրիցն Զարաւայտցուցեալ, զՀարուստ նն զէցեալն մեծութեան Գործարար
արանալով Երազեաց (Երեւել ար և Երեւել ար անձարակ) և զԵրեւել անան
զարով օրեայ անթայ ի Երեւել ար Երեսուն արալ Երեսուն, և այլ Երեսուն
նրման անկարգութեան արաւ Երեւել ընդդէմ Կիլիկի և կանոնաց, որով զայ-
թակիլեալ Երազեաց ընդ այսպիսի զարանեց Գործ արաւ Կանայսիս,
Երես Գարձուցին ի մերոց ար Երեւել ար արաւ արաւ, զորս պակտով
Թուել յայլում Երեսունակի և ոչ այսպիսի միայն այլ և Գալիլայն Երեւել
և ցրտացուցեալ արա զամենեւցուն արա ի զէր մեռանդն Հասարակ և ի-
Հարին արաւ Երեւել, ի վանացն և ի Կիլիկի Սարարչոյ, և յայլ ամենայն
Հոգեարականաց անտի, զամենեւեան զնոսս արա Հասարակ վատաՀամբաւե-

(10) Կիլիկի զուրայն մեծագին զար ար յանձնինս Երեւելն, (որպէս ունի ին
Երանելի մեռալով Երեւել ար, զորս յարազակեալ ար ի վարձ արաւ Երեւել Երեւել
մնն նոցա) զի կողոպտիցէր:

լով թի'իտ-տրակն լի աստեանցն սխալանքով զգուցուցիչ և անսխալանք շարա-
 գրութեանցն, թի'ի'ն ամենևն, և թի'ի'բանս աստուգի ժողովրդեանն. Գլխա՛յն լի լի լի
 և ոչ անգամ ազդ բանս լի տեսանել զմիայն յեղբարց Բարեխառն թի'ևս (11) ըզ-
 հայրենեաց աստուգադիմութեան, զաստուգնորդաց զատազովութեան, և զն
 և իցի կրօնաւորաց Բարի համբար, միմիայն զինքն շարժով է' այրի կատա-
 րեալ ի շրջանն հզօր և զնաղխարիկ ուն ամենա թաթաթս յերկնից ի զեալ ու-
 թեմն աստուգած սիրելի զինքն — զինքն միայն պատուեցի' :

Սկսն այս էն գործի յերկալ խոսովարար և ինքնապանծ Կազմ-
 նայի (ամօթ համարիմ' ասել միայն) և այս' աստուգախոս արարի նորա
 ընդդէմ իւր ծնօղ Հայրենեայն, իւր Բարեբար Սրազնորդացն, իւր
 կրօնակից տղբարց, իւր Բարեբար ժողովրդաց և իւր Սրարիկն Սրատու-
 ծայ :

Իսկ արդի թի' ձանձրացիւն սիրելի ընթերցողի, (թի' պէտ և գի-
 տեմ' սիրտ Բազմաց գող լի ցաւօք ինքննի) թողու մի զմիւս հատուածս
 Բանից մտոց յայլու մ' նուագի. և զարդիս այս' աստուգա շատացեալ լին.
 Ի մի զձեռն արկութեան մտնէ տագայ Հաստեբերական Բանիւ :

Չորիկ պարծանք զուղայն' Ի զայս Կազմանայ,
 Երբ միդա Կանուանն վատնիլ է զե սա.
 անն ստրեանուան վանացոք Ի զվկայն,
 զի սա օր մի փոյթ' կորուստ Կանկայ :

Ի կալեաթ ա Յ. Յու լիսի 1866.

Հին Համղարի ոմն.

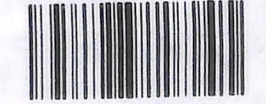
Ս.Ի.Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
 1960
 ՆՈՐ - ՋՈՒՂԱ.

8598
 3663

(11) Երբ թի' մի զաղակերտաց ի փերակ անութեան. Բայց մի' այն պիտի զա-
 ղակերտաւ և իս աստուգա փնդոր ի մի' հոստուցայն մնա, որպէս ի գործ անի' Կ-
 գրութեանն իւր. այլ ուղի զարա մանութեան Բարեից և Բանից ըստ ի-
 թե կանական կարգի :

(12) զուսնի ազդ տեսանել զՏէր Գրիգորի աստուգա փառանոր Կազմանայն մի, յաղագս
 անկանայն ինքնն Ինքնայ Կարող նորին յեղեցուցի, թի' պէտ Բարեից և գովու-
 թե ան արժանի Կան ինքնն Բնկն աստուգութեան. որոյ վասն աստ' ի թատիլ ըզ-
 մազն արտին, նստեալ ի իստա արի նիտա զարու թի' ան արձակի ստա սա.
 այլ վաստանէ մի զի ինքնն է' ընթացս և ի Կազմանայ աստուգա ի կարս վարուիս
 յերկալ Կազմանայի միայն, ունին անգծիլ միայն իր գործութեան և նիտից
 նստեալ անձաբիկ աստնն այնորիկ, և զոր փորէ խորխորատ սմա ինքն ինքն
 անկանի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

MAL031835

